

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آیدہ برنشر اولنور

مندرجات

طوبقیو سرای هایونی عبدالرحمن شرف
علمدار مصطفی پاشا حقندہ برقاچ سوز
یورکوج پاشا اولادینہ عائد برقاچ کتابہ خلیل ادہم
فوائد غزا . اون برنجی عصرده بزده حیات چندیانہ . . . نجیب عاصم
ضربخانہ نک احوال داخلہ سی موسی کاظم
« صیغین دونما » حربی اوژرینہ بعض وثیقہ لر صفوت
روم سلجوقی دولتنک انقراضیلہ تشکل ایدن طوائف ملوک . احمد توحید
احتساب آغالتی محمد غالب
تفرقہ : تاریخ سلطان محمد ثانی . مؤلفی قریتو وولوس . مترجمی قارولیدی .

فیثاتی ۵ غروش

مرجمی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی

استانبول

انجمن اہل حق و سچ

طبعیت مشائخ

۱۳۲۹

طوپقپو سراي همایونی

[دردنجی مقاله]

حرم هایون دآزیه سی

مقاله سابقه ده تحریر ایلدیکمز وجهله حرم هایون مدخلک منقسم اولدینی ساحه لردن اوچنجینک نهایتده کی قبه نك آلتده حرم هایون قپوسی واردر . بو قپودن اول دیوارلری چینی ایله قاپلانمش و اوچنجی ساحه دن دیوارله آیرلش ایکی اوج آدیم عرضده و بوندن بر آرزیا ده طولده طاربر محل واردر . بودیوارده کی قپولردن سوکله ری بیاض و نام کمرلی اولان طاقی سیاه و بیاض مرمردن اولوب قنادلری تحته دن و قسماً قبالی و قسماً جاملیدر . اوزرنده : « یا ایها الذین آمنوا . . . آیت کریمه سی محکوک بر مرمر لوحه واردر . آنک اوزرنده کی آجیق کمر ایسه جامکلن ایله قنادلش و اوکده دخی یشیله تلوین ایدلش ترینات وضع ایدلشدر . یاننده کی اوافق قپودخی تحته قنادلیدر . اصل حرم هایون قپوسی بالاده محرر بیوک قپونک مقابلنده در . بونک سوکله ری دخی بیاض و باصیق کمر طرزنده اولان طاقی بیاض و سیاه مرمردن مرکب بولنوب طونجیدن اولان قنادلری ایسه آثار صناعیه قدیمه مزه نمونه در . اوزرنده کی مرمر لوحه ده کلمه شهادت و ۱۰۷۸ تاریخی محرر در . بو محک قوشخانه میدانی مدخلته اولان قپوسی اوزرنده دخی « شفاعت یار رسول الله شفاعت یا حبیب الله » کلماتی و ۱۰۷۷ تاریخی حاوی بر مرمر لوحه واردر . اصل حرم هایون قپونک طرفینته نونجی حرم آغالرینک ایفای وظیفه محافظه ایله مشغول ایلدقلری ائناده استعمال ایتدکله ری اشکال مختلفه ده متعدد تحته جو بلرله بونلر طرفندن اویقوده بولنانلری سحوره قالدیرمق ایچون رمضان کیجه لرنده جالینان طاوول موضوع و معلقدر .

بو قیودن مستطیل الشکل، قسماً مقف و قسماً قبلی بر محلہ دخول اولنور .. بو محک صاغ دیوارندہ کی قیو، قسماً طاوانلی و قسماً قبلی وبالاسندہ کی اوراق پنجرہ لردن آیدینلق آلیر طاش دوشہ لی براوزون یولک مدخلی اولوب بو طریق ایسہ جاریہ لر دائرہ مند نہایت بولور. کیریلان قیونک مقابلندہ کی دیوارک صاغ طرفندہ « آلتون یول » تعبیر ایدیلان قوریدورہ مدخل اولان قنادری تحتہ دن جیم بر قیو واردر . خرقة شریف دائرہ مند متصل اولوب برنجی سلطان سلیم خان طرفندن انشا اولندینی روایت ایدیلان دائرہ مند قدر ممتد و طاش ایله مفروش بولنان بو اوزون یولک وسطندہ بر طاش مردیون واردر کہ اورادین قادیق افندیلرک خزینہ ویتاق اوطلرینہ چیقیلور . سلطان محمود خان ثانی دخی قبل الجلوس کندینسی تعقیب ایدنلرک مهاجمہ مند بورادن فرار ایدہ رک تخلص کربان ایتشدہ . بو قیونک یانندہ اولان دیگر رقیودن دخول ایدلکدہ تخمیناً اوتوز خطوہ طول ویکرمی آلتی خطوہ عرضندہ وزمین طاش ایله مفروش بر میدان منظوردر . بورایہ قدیم « والدہ طاشلی » دیرلر یمش . بومیدانک صاغ طرفی آلتون یول وصول طرفی والدہ دائرہ سی وکیریلن طرفی جاریہ لر دائرہ مند اولان مذکور یول وآنک مقابل دخی قادیق افندیلر دائرہ سی و اوجاق صفہ سی در . ایکی طرفی تماماً وایکی طرفی دخی قسماً صنعت معماری عثمانینک طرز ابتدائینہ مخصوص ستونلری حاوی اولوب بونلرک آرمہ لری کمرلیدر . کمرلرک اوزری ایسہ پنجرہ لری میدانہ ناظر اوطلہ لردر . پنجرہ لرک بالاسی دخی شرقہ مخصوص کنیش صچاقلرہ مزیندر . ستونلرک آرمہ مندہ کی کمرلر قسماً اورلش و جابجا چینیلر ایله قاپلانمشدر . میدانک جاریہ لر دائرہ سی طرفہ اولان یول جہتی ستونلرینک آرمہ سی اورولمہ رک مقف بر حالہ قوشلش اولوب بوردہ بولنان مرمردن غایت معظم و مکمل چشمہ نک اوزرندہ بسملہ شریفہ « وسقیہم ... » آیت کریمہ سی و ۱۰۷۸ تاریخی محرردر و بو چشمہ نک یانندہ یوقاریدہ ذکر کی کچن جاریہ لر دائرہ مند اولان بولہ

برقو واردرد . میدانلغک صاغ طرفنده اولان قپو ایسه آلتون یوله چیقار . صول طرفنده والدہ دائرہ سنک قپوسی واردرد . جبهده کی دخی تخت قپوسیدر . بونلرک آراسنده دخی کیلار وسائر لوازماته مخصوص اوطه لرک متعدد قپولری بولنور . بومیدانک اطرافنده کی فوقانی و تحتانی بنجره لر غایت ایچہ قفلر و دمبر پارمقلقلر ایله محفوظدر . تخت قپوسی یاننده برینگک طاشی واردرد . سلاطین عظام عثمانیه حضراتی تقلید سیف آلائی والاسنک اجر اسنده بوراده اشهب سوار اولور و عودتنده نزول ایدر ایمش . دیگر اوقاتده بورادن حیوانه رکوب و تزولی غیر واقع ایمش . اولکی مقالهده بورادن پرده قپوسنه قدر اولان رهگذاره شالیر فرش ایدلدیکی یازلش ایدی .

تخت قپوسندن اوجاق صفه نه دخول اولنور . وجه تسمیه بغداد قصرنده موجود اولوب ایکنجی مقالهده تعریف اولنان اوجاق کی کار قدیم غایت مکلف براوجانک بوراده دخی بولنمیدر . بورانک صاغ طرفنده قادین افندیلر دائرہ سی ، صول طرفنده خنکار صفه نه مدخل اولان چشمه صفه سی و قپویه مقابل بولنان اوجانک مستد اولدینی دیوارک آرقه سی دخی شهزادکان دائرہ سی اولوب قپوسی اوجانک صاغ طرفنده در . بوصفده دن برمر مر مردیون ایله خزینہ دارلر دائرہ نه چقیلور . مرمردن غایت مصنع بر چشمه نک موجودیتی سبب تسمیه سی اولان چشمه لی صفه ده کی قپودن سلطان مرادخان ثالث دائرہ سنک اوکنده کی آرافه دخول اولنور . اوجاق صفه سی قسماً مقف و قسماً قبه لی اولوب ایکی قاتلی وصنعت عثمانیه نک برانمودج هدیه ی اوله جق درجه ده مزین چفته جاملی اولان میدانہ ناظر بنجره لردن ضیا آلور . چشمه صفه سی دخی قبه لی اولوب آیدینلنی قبه ده کی اوجاق بنجره لردن آلور .

آئیده تعریف اولنه جق معلا و محتشم خنکار صفه نه برر مدخل اولان بومحللرک ترینانته اهتمام اولنمیشدر . دیوارلو غایت کوزل

چینلر ایله مزین اولدینی کی قبولرک و طولابلرک قنادلری دخی جویر تحتہ اوزرینه اشکال هندسیہ نک ترکندن حاصل اولان طرز عریبده باغه و صدق ایله قایلانمشدر . غایت کوزل اولان بو آثار صناعیہ زمانک تخریباتنه بک آز معروض اولمش واولدجہ انتظامی محافظہ ایتمشدر .

تحت قبوسنک خارجندہ کلمہ شہادت وداخندہ دخی و شفاعت یارسول اللہ شفاعت یا حبیب اللہ ، کلماتی محرردر . اوجاق صفہ سی دیوارلرینک یوقاری قسملرنده کیریلن قبونک یاننده کی دیواردن باشلامق اوزرہ چینلر اوزرنده تعویذ و بسمله و « اللهم انصر عبدك و خلیفتك السلطان الاعظم والحقان المعظم الا وهو السلطان السلطان ابن السلطان غازی محمد خان ابن السلطان ابراهیم خان ، کتابہ سی محرردر .

قادرین افندیلر دائرہ سی قبوسی قنادلری اوزرنده :

اولہ سعادتلہ / بومقام زیادہ دلی کشادہ صفاسی فزون عمر زیادہ

شہزادکان دائرہ سی قبوسی اوزرنده :

سلام علیکم بما صبرتم فتم عقی الدار

آیت کریمہ سنی حاوی بر مرمر لوحہ اولدینی کی قنادلری اوستندہ دخی :

سعادت باد مبارک باد

چشمہ صفہ سی قبوسی قنادلری اوزرنده ده :

پادشاہ تاقیامت دولت افزون باد دوستانات شاد و خرم دشتت محزون باد کلماتی باغه زمین اوزرینه صدق ایله یازلمشدر . چشمہ صفہ سی قبوسنک ایچ طرفی اوزرنده دخی بسمله شریفہ و بہ نقشی کلمہ لری و ۱۰۷۷ تاریخی محرردر . بوصفہ کی چشمہ نک اوزرنده دخی تاریخ مذکور محکو کدر .

چشمہ لی صفہ دن کیریلنجہ جدران و قبایی زر و زبورہ مستغرق غایت نظر ربا صورتده ملون و هر حالده تزیناتنه صوک درجہ ده اعتنا ایدلمش بیوک برصالون عیون ناظرینہ خیرہ بخش اولور . قدیماً و خنکار صفہ سی ،

تسمیه اولنان بو محل حرم هایونک اک زنکین واک محتشم بر موقعیدر . اسلاف پادشاهانک ذوق وصفانه مخصوص اولدینی هیئت حاضره سندن استدلال و او صورتله استعمال ایدلدیکی زوایت اولنان بو محله دخول اولنجه طوبقو سرائینک ترکنه قدر بوراده نه قدر پارلاق آهنگلر اجرا اولدینی ونه قدر ذوق و صفال سورلدیکی خاطره تبادر ایتمک غیر قابلدر .

بوصالونک انشاسنده عثمانلی اصول معما یسی اختیار اولدینی حالده ترینات داخله سنده اوروپانک اون سکنجی قرن میلادیده کی طرز تری استعمال او - لنمشدرد . چینی و سائر کی اصول ترینی عثمانیه دخی جابجا قولالاش ایدمه بونلرک طرز سادکیسی اولکیلرک طنطنه و ششمه نه قارش کولکده قالمش و ترینات موجوده برر برر تدقیق ایدلنجه وهله نظر دقه تصادف ایتمکده بولنمشدرد . برده چینجیلک صنعتزک تاریخچه پک مهم برجتهی عرض ایدم : بنانک دیوار لرینی قاپلایان چینلرک اوزرنده کی نقوش عثمانلی و عجم و عرب طرز لرنده اولمبوب غایت اوفاق و نازک یالاش ، اسکیری کی بیوک لوحلر حالده اعمال اولمبوب اوفاق قطعه اختیار ایدلش و اولجه اولدینی کی متعدد رنگلر قولالایوب زمینی دائما بیاض و چیچکلی ماوی اولق اوزره ایکی رنگدن مرکب بولنمشدرد . اوروپا اصولک چینجیلک صنعتز اوزرنده اجرا ایدلکی تأثیرات ایسته بوصورتله مذکور چینلرده مشاهد و بوضعتک طرز آخره انقلابی مؤیددر . شو جهتی دخی بیان ایدم که حرم هایونک غرب اصولده ترینه مالک اقامنده قولانیلان بوچینلری بعضیلری اوروپا مصنوعاتندن ظن ایدیورلر .

بوصالون اوتوز درت خطوه طول و کمری ایکی خطوه عرضنده مستطیل الشکل اولوب آشاغیده بیان اولنه جق سلطان عثمان کوشکی اوکنده کی طاش دوشلی میدانه ناظر اولان طرفندن ماعدا جهتلری بنانک هیئت مجموعه نه ملاصقدر . دیوارلره ملتصق آیاقلره مستدغایت جسم کرلر

اوزرندہ برمدور قہسی اولوب بونک جناحینی مستطیل بر حالہ بر اقلمشدر .
 بونلر دن کیریلن قہو طرفندہ کی تماماً باصیق بر قہہ حالندہ ، مقابل جہتی ایسہ ہر
 ایک طرفی دوز واورتہ سی مدور اوافق بر قہہ در . ذکر اولنان قہونک صاغ جہتک
 بر قہسی مربع حالندہ آبریلہرق آبروجہ بر اوافق او طہ وجودہ کتیر یلشد .
 بوجہتہ کلان کمرک آراسی تماماً آچیق و طرز قدیم عثمانیدہ غایت مزین ایک قات
 جاملی اولی اوزرہ پنجرہ حالندہ در . بوقہونک قسم فوقانیسندہ دخی بو طرز دہ
 اوچ عدد پنجرہ سی وارد در . سالونک یوقاریدہ بیان اولنان میدانہ دخی
 متعدد تحتانی پنجرہ لر وارد در .

سالونک کیریلن قہودن ماعدا مذکور او طہ یہ ، یاندہ کی حمامہ و حمام
 قوریدورینہ و سلطان مراد ثالث دائرہ سنہ و اوکندہ کی آرافہ قبولری
 وارد در . بونلرک ہپی قنادلی اولوب یالکز سلطان مراد ثالث دائرہ سنہ
 اولان قہونک قنادلری قفس ایلہ انظاردن سترایدلشد . سالونک سلطان
 مراد ثالث دائرہ سی طرفندہ کی دیوارینک وسطدہ ایکہی دیوارہ متصل
 و ایکہی مرکوز غایت ظریف باشقلری حاوی کول رنکی مرمردن درت
 ستون اوزرندہ بر سقی حاوی اولان موقع پادشاہان عظام حضراتنک اقامتہ
 مخصوصدر . سالونک سطحندن یوکک ولان زمینک ایک طرفی پارمقلقلر
 ایلہ چوریلشد . میدانہ ناظر مستطیلک زمینی دخی کذلک سالونک سطحندن
 یوکک تلمش و اوک طرفہ رکن اولنان کذلک غایت ظریف باشقلری حاوی
 کول رنکی مرمردن آلتی عدد ستونک آردہ لری کمرلرہ بر برینہ ربط ایدلش
 و بونلرک اوزرندہ و بیوک قہہ کمرلرینک دیوارلرہ استاد ایندیکی محلہ سقف
 یاپلشد . بوسفک اوزری اوافق مدور قہیہ قدر بوش و قدیمآ دشروان ،
 دنیلان شکلہ در .

بیوک قہہ نک مرکزی یالیز ایلہ تحریر و لٹش گرفت یازیلر ایلہ طولیدیلش
 اولوب اقسام سائرہ سی اور و پاطرزندہ نقوش ایلہ ملون و مزیندر . موقع پادشاہنک
 و شروانک سقفلرینک کنارلری قبارتہ و یوقارلری پارمقلق شکلندہ

مذهب و ملون تریناندر. سقفری ایسه تمام آتیت اندلش قبارتمه ترینات ایله مزین اولوب یالیزلره غرق ایدلشدر. دیوارلرک قبه یه قدر قسمی صورت متاسبه ده افق و عمودی غایت محتم و مطمئن صورتده یالیزلی و ملون ترینات اخشیایه در. بونلرک آرالر ی چینلر ایله قاپلانمشدر یالکز شروانک آتنده اولان ترینات اخشیایه نک آرالرینه چینلر قاپلانم یوب آینه لروضع ایدلشدر. شروانه چیقمق ایچون اولان مردیون قیو حاله وضع اولنان بر آینه نک آرقه سنده کیزلنمشدر. مقابلنده کی بویه بر آینه نک آرقه سنده دخی سلطان احمد خان اولک یمک او طه سته برمدخل بولنور. موقع پادشاهی و شروان ستونلرینک آراسنده بولنان شکلا غایت ظریف پارماقلقلر و بونلرک کوپشته لری موزایق طرزنده صدف ایله قاپلانمشدر. پارماقلقلرک کیرینتیلی و چیقنتیلی اویمه لری اوزرینه بو صدفلرک التصافی صنعت عثمانیه نک کالنه دال بر بدیمه تشکیل ایدر. قیو قنادلرینک اطراف و اوردته لری مذهب و ملون قبارتمه ترینات ایله مزیندر. مرمردن غایت مصنع اوچ عدد چشمه دخی وارددر. دیوارلره غایت جیم آینه لر تعلیق ایدلشدر. بونلرک بعضیلرینک چرچیوه سی زمانمزده امثاله تصادف اولنور شیلردن ایسه ده بعضیلرینک چرچیوه سی کندیندن و اطراف و دخی میوه و آصمه داللری و سائر یی تجسم ایتدیرر ترینات ایله چوریلش اوله رق غایت قیمتداردر.

[ماییدی وار]

عبد الرحمن شرف